

Особливості застосування інституту звільнення від відповідальності до адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі

Юрій Валентинович Георгієвський*

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна*

**e-mail: yurval110@gmail.com*

Вікторія Олександрівна Спасенко

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна*

Марина Іванівна Белікова

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна*

Анотація

Актуальність теми зумовлено відсутністю консолідованих поглядів на визначення малозначності адміністративного правопорушення. У дослідженні проаналізовано актуальний стан адміністративно-правового регулювання інституту звільнення від відповідальності при малозначності адміністративного проступку. Констатовано наявність низки проблемних аспектів застосування Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) у досліджуваній сфері, що пояснюється невизначеністю юридичної природи малозначності адміністративного правопорушення. Відсутність законодавчого закріплення терміна «малозначність правопорушення», критеріїв відмежування такого діяння від інших, впорядкування проступків, які підпадають під ознаки малозначності, спричиняють проблеми правозастосовчого характеру. Метою статті є з'ясування недоліків правового регулювання порядку звільнення від відповідальності особи за вчинення адміністративного правопорушення, зафіксованого в автоматичному режимі, через малозначність правопорушення та формування пропозицій з удосконалення чинного законодавства в цій сфері. Методологічну основу дослідження становлять формально-юридичний, порівняльно-правовий та логіко-юридичний методи. Задля досягнення зазначеної мети проведено аналіз законодавства, яке регулює порядок звільнення суб'єктів правопорушення, визначений у ст. 14² КУпАП, у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. У результаті встановлено, що незважаючи на додаткове закріплення виключних підстав звільнення від відповідальності у ст. 279³ КУпАП, зазначена вище категорія осіб перебуває у більш несприятливому становищі, аніж інші суб'єкти

адміністративних проступків. Хоча загальна підстава звільнення від адміністративної відповідальності, яка визначена у ст. 22 КУпАП, і полягає в малозначності діяння, не містить обмежень щодо її застосування до автоматично зафіксованих правопорушень, проте неможливість її реалізації зумовлено особливостями приписів статей 33, 268, 280 КУпАП. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання застосування ст. 22 КУпАП до правопорушень у цій сфері, що становитимуть основу подальших наукових напрацювань.

Ключові слова: звільнення від відповідальності; малозначність; система автоматичної фіксації; адміністративні правопорушення.

Peculiarities of Application of the Institution of Exemption from Liability to Administrative Offenses in the Field of Road Safety, Recorded Automatically

Iurii V. Georgiievskiy*

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

*e-mail: yurval110@gmail.com

Viktoriia O. Spasenko

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Maryna I. Bielikova

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Abstract

The article analyzes the current state of administrative and legal regulation of the institute of exemption from liability for minor administrative offenses. The author notes that there are a number of problematic aspects of application of the Code of Ukraine on Administrative Offenses (hereinafter – CUAO) in the area under study, which is explained by the uncertainty of the legal nature of minority of an administrative offense. The lack of legislative definition of the term "minority offense", the criteria for distinguishing such an act from others, and the lack of regulation of misdemeanors which fall under the signs of minority cause problems of a law enforcement nature. The purpose of the article is to determine the shortcomings of the legal regulation of the procedure for exempting a person from responsibility for committing an administrative offense recorded in the automatic mode, due to the insignificance of the offense and formulating proposals for improving the current legislation in this area. In order to achieve the specified goal, the authors analyze the legislation which regulates the procedure for dismissal of offenders referred to in Art. 14² of the CUAO in the field of road traffic safety. As a result, it has been established that despite the additional enshrinement of exceptional grounds for exemption from liability in Article 279³ of the CUAO, the above category of persons is in a more unfavorable position than other subjects of administrative offenses. Although the general ground for exemption from administrative liability set out in Article 22 of the CUAO, which is the insignificance

of an act, does not contain any restrictions on its application to automatically recorded offenses, the impossibility of its implementation is due to the specifics of the provisions of Articles 33, 268, 280 of the CUAO. The author formulates proposals for improving the legal regulation of application of Article 22 of the CUAO to offenses in this area, which will form the basis for further developments.

Keywords: exemption from liability; insignificance; automatic recording system; administrative offenses.

Вступ

До важливих повноважень органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, законодавець відніс їхнє право за наявності певних правових підстав звільняти від адміністративної відповідальності особу, яка до неї притягається.

Так, за загальним правилом, закріпленим у ст. 22 КУпАП, орган (посадова особа), який уповноважений вирішувати справу про адміністративне правопорушення, може звільнити від адміністративної відповідальності особу, яка до неї притягається, і обмежитись усним зауваженням за умови малозначності такого правопорушення [1].

З іншого боку, таке повноваження певним чином розвинуто в положеннях статей 33–35, 245, 252, 280 КУпАП, за якими уповноважений орган (посадова особа) має право звільнити порушника від адміністративної відповідальності, враховуючи характер вчиненого правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, оцінивши докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

При цьому в чинному КУпАП відсутні як визначення поняття «малозначність правопорушення» з його ознаками, так і чіткий механізм реалізації повноваження органу (посадової особи), що вирішує справу про адміністративне правопорушення, зі звільнення особи від відповідальності через малозначність адміністративного правопорушення, зафіксованого в автоматичному режимі.

Наявний стан правової невизначеності, з одного боку, дає підстави оцінювати положення ст. 22 КУпАП як доволі декларативні та недостатньо дієві, а в практичній площині свідчить про відмінності в правовому статусі осіб, яких може бути звільнено від відповідальності залежно від застосованого режиму виявлення та фіксації адміністративних правопорушень.

На нашу думку, за таких обставин виявляється очевидною недосконалість чинного порядку притягнення до відповідальності за порушення правил дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, запровадження якого мало на меті запобігання порушенням правил дорожнього руху на аварійно-небезпечних ділянках автомобільних доріг.

Слід зазначити, що відповідно до звіту Національної поліції України, у 2022 р. підрозділами патрульної поліції, за результатами роботи системи фіксації порушень правил дорожнього руху в автоматичному режимі, винесено 2 млн постанов, з яких виконано 1,6 млн, що становить 80 % від загальної кількості. При цьому за виконаними постановами сплачено штрафів на суму 375 млн грн [2].

У 2021 р. кількість таких постанов становила 2,6 млн, з яких було виконано 2,3 млн, що становить 88 % від загальної кількості. При цьому за виконаними постановами сплачено штрафів на суму 505,7 млн грн [3].

Не заперечуючи проти доречності запровадження системи автоматичної фіксації для забезпечення безпеки учасників дорожнього руху, зазначимо, що Національна поліція України у своїх звітах не поширює статистику рішень про звільнення осіб від відповідальності за правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі, через малозначність правопорушень. Така ситуація може пояснюватися невизначеністю цієї категорії, яка зводить роботу цього правоохоронного органу із запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху виключно до притягнення осіб до адміністративної відповідальності.

Очевидно, за таких умов юридична сутність оціночного поняття «малозначність адміністративного правопорушення» набуває ключового значення для розуміння природи інституту звільнення від відповідальності. У цьому контексті ми погоджуємося з О. П. Хамходерою, який наголошує на важливості теоретичного окреслення критеріїв задля подальшого нормативного визначення малозначності, їх гармонізації зі складом та видом проступку, моменту встановлення малозначності та ін. [4].

Отже, відсутність законодавчого визначення поняття малозначності адміністративного правопорушення, його критеріїв і конкретного переліку проступків, щодо яких може бути застосовано інститут звільнення від адміністративної відповідальності у зв'язку з малозначністю правопорушення, а також наділення органів (посадових осіб), що вирішують справи про адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі, повноваженнями діяти при застосуванні ст. 22 КУпАП на власний розсуд, у сукупності становлять умови для порушення прав осіб, які притя-

гаються до відповідальності, через неможливість звільнити їх від такої відповідальності.

Така ситуація не може оцінюватися як прийнятна, що актуалізує необхідність унормування як поняття малозначності адміністративного правопорушення, так і законодавчого вдосконалення порядку звільнення на цій підставі особи від відповідальності за порушення правил дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі.

Огляд літератури

Вивченню питання відносно-визначених та оціночних норм КУпАП, до яких належить поняття «малозначність» адміністративних деліктів, присвячено значну кількість праць вітчизняних науковців. Роз'ясненню окремих проблемних питань звільнення від відповідальності через малозначність адміністративного правопорушення, що виникають у правозастосовній практиці, приділено увагу і в інформаційних листах центральних органів виконавчої влади.

Основними здобутками в дослідженні цієї проблеми та інституту звільнення особи від адміністративної відповідальності є праці таких вчених, як О. М. Бандурка, О. Бачун, Ю.П. Битяк, С. В. Веремієнко, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук, Є. В. Додін, В. В. Доненко, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Д. М. Лук'янець, І. Д. Пастух, Д. В. Приймаченко, С. О. Резнік, О. П. Хамходера, В. К. Шкарупата ін. Водночас питання можливості звільнення особи від відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, окремо не досліджувалося, що видається нам досить актуальним з огляду на кількісні показники правопорушень такого виду та гуманістичний вектор розвитку національного законодавства.

Досліджуючи «малозначне правопорушення», С. О. Резнік визначив його як діяння з формальними ознаками адміністративного проступку, що вчинене з необережності або за обставин, які пом'якшують відповідальність. Воно не є шкідливим для державного або громадському порядку, а розмір шкоди фізичним/юридичним особам не повинен перевищувати розміру мінімальної санкції, передбаченої законодавством за таке правопорушення [5].

Міністерство юстиції України стосовно малозначності адміністративного правопорушення надавало роз'яснення положень КУпАП, наведені в інформаційному листі від 02.08.2013 р. № 6802-0-4-13/11, які зводяться до того, що в кожному конкретному випадку орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, вирішує питання про визнання діяння малозначним самостійно [6].

На продовження підходу, запропонованого С. О. Резніком, Державна фіскальна служба України в листі від 11.09.2015 р. № 33814/7/99-99-17-03-01-17 рекомендувала кваліфікувати правопорушення у сфері оподаткування як малозначне, якщо сума, яка є предметом об'єкта складу правопорушення, не перевищує 10 грн [7].

У свою чергу, О. Л. Жильцов, розвиваючи зазначений підхід, запропонував вважати малозначним «адміністративне правопорушення, яке не становить великої суспільної шкоди та не завдає значних збитків інтересам особи, державним або суспільним інтересам і за вчинення якого санкцією статті передбачено попередження або штраф у розмірі не більше трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [8, с. 97].

Не погодившись із такими поглядами, В. К. Грищук, Н. Є. Маковецька, В. О. Рибалко заперечували необхідність врахування поведінки особи після вчинення правопорушення, а також пом'якшуючих обставин задля констатації малозначності правопорушення [9, с. 64].

Отже, відсутність консолідованих поглядів на визначення малозначності адміністративного правопорушення обумовлює актуальність продовження дослідницьких розвідок у цьому напрямі задля удосконалення чинного законодавства та забезпечення єдності правозастосовчої практики.

Матеріали та методи

Методологічну основу дослідження становлять формально-юридичний, порівняльно-правовий та логіко-юридичний методи, які було використано в комплексі для з'ясування особливостей звільнення осіб від відповідальності за адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі. Формально-юридичний метод дослідження було застосовано для дослідження категорії малозначності правопорушення як підстави для звільнення від адміністративної відповідальності, повноважень органу (посадової особи) із застосування до особи «усного зауваження», видів адміністративних правопорушень, до яких за чинним законодавством України застосовується автоматична фіксація, та порядку притягнення особи до відповідальності за адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі. За допомогою порівняльно-правового методу виявлено розбіжності між загальним порядком звільнення особи від адміністративної відповідальності на підставі малозначності адміністративного правопорушення та спеціальним порядком звільнення від такої відповідальності за малозначні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі. Логіко-юридичний метод пізнання дав змогу сформулювати пропозиції з удосконалення чинного законодав-

ства України про адміністративні правопорушення в напрямі застосування категорії «малозначності адміністративного правопорушення» як підстави для звільнення від відповідальності за порушення у сфері дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі.

Результати та обговорення

Визначення малозначності

Зважаючи на теоретичні підходи та позиції органів, які ми навели для окреслення підходів до розуміння малозначності адміністративних правопорушень, та аналізуючи положення ст. 22 КУпАП, варто наголосити, що визначення малозначності адміністративного правопорушення, яке стає підставою для звільнення особи від відповідальності із застосуванням до неї усного зауваження, здійснюється на підставі дискреційних повноважень органу (посадової особи), яка уповноважена вирішувати справу про адміністративне правопорушення.

Таким органом (посадовою особою) за статтями 213, 222 КУпАП є відповідно до покладених на нього повноважень працівник органу чи підрозділу Національної поліції, який має спеціальне звання [1].

Передбачене ст. 22 КУпАП право зазначеного суб'єкта звільнити особу від адміністративної відповідальності через малозначність правопорушення і обмежитись усним зауваженням, на нашу думку, має реалізовуватися з урахуванням затверджених Урядом України Правил дорожнього руху [10].

Так, відповідно до п. 1.5 Правил дорожнього руху дії або бездіяльність учасників дорожнього руху та інших осіб не повинні створювати небезпеку чи перешкоду для руху, загрожувати життю або здоров'ю громадян, завдавати матеріальних збитків. Особа, яка створила такі умови, зобов'язана негайно вжити заходів до забезпечення безпеки дорожнього руху на цій ділянці дороги та вжити всіх можливих заходів до усунення перешкод, а якщо це неможливо, попередити про них інших учасників дорожнього руху, повідомити уповноважений підрозділ Національної поліції, власника дороги або уповноважений ним орган.

З огляду на викладене визначення поліцейським малозначності адміністративного правопорушення має відбуватися у разі відсутності значної суспільної шкоди та значних збитків державним або суспільним інтересам; припинення порушення правила дорожнього руху чи усунення порушником наслідків вчиненого ним правопорушення, незначного за розмірами штрафів, передбачених санкціями за їх вчинення, тощо.

Застосування усного зауваження

У контексті нашого дослідження варто звернути увагу також на те, що усне зауваження, яким відповідно до положень ст. 22 КУпАП може обмежитися суб'єкт, що притягає особу до адміністративної відповідальності, звільнивши таку особу від відповідальності через малозначність правопорушення, як один із поліцейських заходів Законом України «Про Національну поліцію» прямо не встановлено.

Так, із пп. 1, 2 ч. 1 ст. 23 зазначеного Закону вбачається, що поліція відповідно до покладених на неї завдань, зокрема, здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненням правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення [11].

Не передбачено таке повноваження працівників органів та підрозділів поліції ані в Правилах дорожнього руху [10], ані в Порядку звернення особи, яка допустила адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, до уповноваженого підрозділу Національної поліції [12].

Зважаючи на вимоги ч. 2 ст. 19 Конституції України [13], відповідно до якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, зазначена вище особливість ставить під сумнів можливість суворого дотримання положень ст. 22 КУпАП і правомірність застосування усного зауваження поліцейським до особи, яку він може звільнити від адміністративної відповідальності через малозначність правопорушення. Такий висновок, на наше переконання, насамперед указує на недоліки відносно нового Закону України «Про Національну поліцію», а вже потім – на прогалини застарілого КУпАП.

Звільнення від відповідальності (винятки)

Примітка до ст. 22 КУпАП містить винятки щодо можливості її застосування до правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 121, ч. 5 ст. 122, статтями 122², 122⁴, ч. 3 ст. 123, частинами 2–5 ст. 126 та статтями 130 та 161¹ цього Кодексу [1].

Адміністративна відповідальність осіб за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, встановлена ст. 142 КУпАП. Склади відповідних проступків конкретизуються в особливій частині Кодексу, зокрема у положеннях частин 1–4 ст. 122 (перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів, проїзду на заборонний сигнал світлофора, порушення правил зупинки, стоянки, порушення установленної для транспортних засобів заборони рухатися смугою для маршрутних транспортних засобів, тротуарами чи пішохідними

доріжками, виїзду на смугу зустрічного руху), а також ч. 1 ст. 123 (порушення правил руху через залізничний переїзд, крім в'їзду на залізничний переїзд у випадках, коли рух через переїзд заборонений) КУпАП [1].

Цьому списку повною мірою відповідає також перелік правопорушень, що встановлюються за допомогою системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі, функціонування якої регламентовано однойменним Порядком, затвердженим Урядом України 10.11.2017 р. [12].

У свою чергу, зі змісту примітки до ст. 22 КУпАП вбачається, що з переліку адміністративних правопорушень, за вчинення яких особу не може бути звільнено від адміністративної відповідальності через малозначність правопорушення, лише декілька підлягають відповідно до чинного Порядку фіксації в автоматичному режимі, а саме: зупинка чи стоянка транспортних засобів на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю (крім випадків вимушеної стоянки), а так само створення перешкод водіям з інвалідністю або водіям, які перевозять осіб з інвалідністю, у зупинці чи стоянці керованих ними транспортних засобів (ч. 5 ст. 122 КУпАП), а також в'їзд на залізничний переїзд у випадках, коли рух через переїзд заборонений, вчинений під час надання послуг з перевезення пасажирів або під час перевезення небезпечних вантажів (ч. 3 ст. 123 КУпАП) [1].

Інших прямих обмежень щодо застосування положень ст. 22 КУпАП про звільнення від відповідальності через малозначність правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого в автоматичному режимі, законом не встановлено.

Отже, склади адміністративних правопорушень, передбачених як частинами 1–4 ст. 122, ч. 1 ст. 123 КУпАП, так і п. 7 зазначеного Порядку, цілком можуть оцінюватися уповноваженою посадовою особою, яка розглядає справи про адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі, як малозначні. До таких складів адміністративних порушень, приміром, можна віднести перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів та порушення правил заправки і стоянки автотранспортних засобів, дії щодо вчинення яких слід кваліфікувати, зважаючи на об'єктивні обставини адміністративного правопорушення.

Наслідки звільнення

Варто зазначити, що згідно з ч. 1 ст. 284 КУпАП орган (посадова особа) виносить одну з постанов про: 1) накладення адміністративного стягнення;

2) застосування заходів впливу, передбачених ст. 24¹ Кодексу; 3) закриття справи.

За ч. 2 ст. 284 КУпАП постанова про закриття справи виноситься при оголошенні усного зауваження (ст. 22 КУпАП), а також при наявності обставин, передбачених ст. 247 цього Кодексу [1].

Отже, при застосуванні загальних положень ст. 22 КУпАП, що, як ми вже встановили, не містить винятків щодо її застосування до правопорушень, зафіксованих в автоматичному режимі, при звільненні особи від адміністративної відповідальності за малозначністю діяння та оголошенні усного зауваження має дотримуватися вимога про обов'язковість закриття справи.

Хоча, як слушно наголошено В. О. Невядовським, підставою для закриття справи, за змістом ч. 2 ст. 284 КУпАП, є не малозначність діяння і не звільнення особи від адміністративної відповідальності відповідно до ст. 22 КУпАП, а оголошення усного зауваження. Вчений вважає, що встановлення під час розгляду малозначності діяння є доказом відсутності складу адміністративного правопорушення, а тому закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення має відбуватися на підставі п. 1 ч. 1 ст. 247 КУпАП, що, і на наш погляд, є більш юридично прийнятним [14, с. 215].

Стосовно справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, законодавець визначив для вказаної категорії деліктів виключні підстави звільнення від відповідальності, які впорядкував у положеннях ст. 279³ КУпАП та сформулював у вигляді двох окремих умов:

1) якщо особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, надала документ, який підтверджує, що до моменту вчинення правопорушення транспортний засіб (номерний знак) вибув з її володіння внаслідок протиправних дій інших осіб;

2) якщо особа, яка керувала транспортним засобом на момент вчинення зазначеного правопорушення, звернулася особисто до уповноваженого органу із заявою про визнання зазначеного факту та надала докази сплати штрафу.

Такий порядок деталізовано в згаданому нами раніше Порядку звернення особи, яка допустила адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, до уповноваженого підрозділу Національної поліції [12], згідно з яким передбачено зменшення розміру штрафу за вчинене правопорушення, зафіксоване в автоматичному режимі, а не звільнення від відповідальності за нього через встановлену малозначність.

І. Д. Пастух, аналізуючи зазначений вище диференційований підхід законодавця щодо визначення умов звільнення від адміністративної відповідальності, дійшов висновків, що таке звільнення може відбуватися у двох формах:

- 1) диспозитивній – коли звільнення від відповідальності залежить від адміністративного розсуду уповноважених осіб, оскільки підстави для цього законодавчо чітко не визначені;
- 2) імперативній – коли особа формально вчиняє адміністративний проступок, але підлягає звільненню від відповідальності за певних обставин, навіть коли справу щодо такого проступку вже розглянуто. До таких правопорушень вчений відніс і проступки у сфері дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі [15, с. 47–48].

Однак ми такі погляди поділяємо лише частково, саме зважаючи на згадані нами приписи ч. 2 ст. 19 Конституції України.

При цьому за правовим висновком Верховного Суду вирішення питання про звільнення порушника від адміністративної відповідальності та закриття провадження по справі про адміністративне правопорушення належить до компетенції органу, що приймав рішення про притягнення особи до адміністративної відповідальності, або органу, який розглядає скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення, відповідно до положень КУпАП (п. 32 постанови Верховного Суду від 12.12.2019 р. у справі № 678/568/17) [16].

Згідно з Інструкцією з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі [17], положення якої узгоджені із приписами згаданої вище ст. 279³ КУпАП, у разі звільнення відповідальної особи, зазначеної у ч. 1 ст. 14² Кодексу, або особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, від адміністративної відповідальності:

- 1) у першому випадку, коли особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, надала документ на підтвердження протиправних дій інших осіб щодо її транспортного засобу (номерного знаку), винесена постанова про притягнення до адміністративної відповідальності скасовується тим органом (посадовою особою), який її виніс;
- 2) у другому – у разі надходження заяви про визнання факту вчинення адміністративного правопорушення та надання згоди на притягнення до адміністративної відповідальності від реального винуватця, до винесеної постанови вносяться зміни щодо визначення суб'єктом правопорушення особи, яка фактично керувала транспортним засобом у момент вчинення правопорушення, зафіксованого в автоматичному режимі або в режимі фотозйомки (відеозапису).

Водночас, скасування постанови є одним із можливих результатів розгляду скарги на постанову по справі про адміністративне правопорушення за наслідками її оскарження, що повною мірою відповідає положенням статей 288 та 293 КУпАП, та не може бути наслідком звільнення особи від адміністративної відповідальності. Тим більше, за наслідками застосування такого інституту, юридично неприйнятною нам видається ініціатива законодавця щодо можливості внесення змін до постанови про адміністративне правопорушення в частині визначення суб'єкта правопорушення. Більш логічним у такому випадку вважаємо застосування положень п. 1 ч. 1 ст. 247 КУпАП щодо закриття справи за відсутності складу адміністративного правопорушення.

На нашу думку, вирішення завдання із запобігання порушенням правил дорожнього руху не може зводитися виключно до притягнення до відповідальності «відповідальних осіб», визначення яких наведено в ст. 142 КУпАП (власник транспортного засобу, належний користувач, особа, яка ввезла транспортний засіб на територію України, тощо).

Як слушно зауважила Г. Стрикайте-Латушинська, при застосуванні будь-яких технологій у державному секторі передусім має бути забезпечене верховенство права, зокрема належний захист прав людини [18, с. 40].

Т. Слинко та інші науковці наголошують на тому, що саме принцип пропорційності, як складова частина принципу верховенства права, є основним для визначення меж прав людини. Зміст цього основоположного принципу виявляється у пропорційно розумному співвідношенні між метою обмеження певного права людини та засобами, що використовуються державою для його обмеження [19, с. 176].

Зауважимо, чинний порядок не лише не забезпечує дотримання прав усіх учасників дорожнього руху, а й, зокрема, обмежує права осіб, яких органи патрульної поліції притягають до відповідальності за адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі.

Натомість побудова демократичної, правової держави та входження України до європейської системи захисту прав людини повинні мати місце в реальності, а також підтримуватися відповідною внутрішньою та зовнішньою політикою країни щодо прав людини, гармонізованою системою законодавчих актів та реальними механізмами гарантій основних свобод [20, с. 9].

Варто резюмувати, що особливості застосування інституту звільнення осіб від відповідальності за адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі, не можуть оцінювати його як такий, що повною

мірою відповідає завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення, визначеним у його ст. 1, адже запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством має зводитися не лише до притягнення особи до адміністративної відповідальності, а навпаки – звільнення від неї за встановленими законом підставами та у визначеному ним порядку. Тим більш, таке твердження актуалізується особливостями порядку притягнення до відповідальності особи за порушення правил дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, коли такою особою за загальним правилом визнається «відповідальна особа», а не особа, яка безпосередньо вчинила адміністративне правопорушення.

Висновки

У загальному розумінні наявність низки проблем законодавства про адміністративні правопорушення у досліджуваній сфері передусім пояснюється невизначеністю юридичної природи малозначності адміністративного правопорушення.

Хоча обмеження застосування положень ст. 22 КУпАП до адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі, прямо не передбачено Законом, реалізація уповноваженим органом адміністративного розсуду щодо визначення малозначності такого діяння обмежена винятком, який встановлено у статтях 33 «Загальні правила накладення стягнення за адміністративне правопорушення», 268 «Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності», 280 «Обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді справи про адміністративне правопорушення» КУпАП. За відсутності в уповноваженого органу (посадової особи) обов'язку щодо з'ясування всіх обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, а в особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, права надати особисті пояснення щодо цих обставин, можливість звільнення останньої від адміністративної відповідальності у порядку ст. 22 КУпАП нівелюється. Водночас Кодексом про адміністративні правопорушення і Законом України «Про Національну поліцію» застосування уповноваженим працівником органу чи підрозділу поліції усного зауваження при звільненні особи від відповідальності за адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі, чітко не передбачено, що дозволяє оцінювати ст. 22 цього Кодексу як декларативну.

Виключні підстави звільнення порушника від відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі, не відповідають правовій природі інституту звільнення від адміністративної відповідальності, адже фактично залежать від спроможності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, довести свою невинуватість, зокрема, шляхом вчинення активних дій відносно фактичних правопорушників.

Крім того, вважаємо, що застосування інституту звільнення від відповідальності до адміністративних правопорушень, які зафіксовані в автоматичному режимі, не повинно мати лише винятковий характер, а має бути реалізоване і на загальних засадах, передбачених ст. 22 КУпАП, у зв'язку із малозначністю правопорушення.

Список використаних джерел

- [1] Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон УРСР від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80732-10> (дата звернення: 10.02.2023).
- [2] Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2022 році. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zvit-natsionalnoi-politsii-ukrainy-pro-rezultaty-roboty-u-2022-rotsi> (дата звернення: 10.02.2023).
- [3] Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf (дата звернення: 10.02.2023).
- [4] Хамходера О. П. Малозначність адміністративних проступків, що пов'язані з корупцією. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) : у 2-х т. Т. 2 / від. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : Гельветика, 2018. С. 48–52.
- [5] Резнік С. О. Малозначність правопорушення як підстава звільнення від адміністративної відповідальності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2011. 280 с.
- [6] Щодо надання роз'яснення положень Кодексу України про адміністративні правопорушення : лист Міністерства юстиції України від 02.08.2013 р. № 6802-0-4-13/11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v6802323-13#Text> (дата звернення: 10.02.2023).
- [7] Про надання роз'яснення : лист Державної фіскальної служби України від 11.09.2015 р. № 33814/7/99-99-17-03-01-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3814872-15#Text> (дата звернення: 10.02.2023).
- [8] Жильцов О. Л. Правова регламентація правозастосовного розсуду у сфері адміністративної відповідальності (за Кодексом України про адміністративні правопорушення). *Юридичний бюлетень*. 2020. № 12. С. 92–97. <https://doi.org/https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.12.13>.
- [9] Гришук В. К., Маковецька Н. Є., Рибалко В. О. Оцінне поняття «малозначність» як підстава для звільнення від адміністративної відповідальності за керування транспортним засобом у стані сп'яніння. *Legal Bulletin*. 2022. № 5. С. 59–65. <https://doi.org/2708-339X-2022-5-59-65>.

- [10] Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#n16>. (дата звернення: 18.02.2023).
- [11] Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 10.02.2023).
- [12] Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.11.2017 р. № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.02.2023).
- [13] Конституція України : офіц. текст від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 10.02.2023).
- [14] Невядовський В. О. Особливості звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення. *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.)* : зб. наук. ст. і тез доп. на наук.-практ. конф. до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку в Харкові (м. Харків, 25 листоп. 2017 р.). Харків: ХНУВС, 2017. С. 214–215.
- [15] Пастух І. Д. Звільнення від відповідальності при малозначності адміністративного проступку. *Juris Europensis Scientia*. 2022. № 4. С. 46–50. <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2022.10>.
- [16] Постанова Верховного Суду від 12.12.2019 р. у справі № 678/568/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86305715> (дата звернення: 10.02.2023).
- [17] Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ МВС України від 07.11.2015 р. № 1395. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/re27853?an=1&ed=2018_04_13 (дата звернення: 22.02.2023).
- [18] Goda Strikaite-Latušinskaja. The Rule of Law and Technology in the Public Sector. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. Issue 1(18). P. 28–41. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.1-a000104>.
- [19] Slinko T., Letnianchyn L., Bairachna L., Tkachenko Ye. The Rule of Law in the Legal Positions of the Constitutional Court of Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2022. Issue 1(13). P. 165–177. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.1-n000099>.
- [20] Muraviov V., Mushak N. Legal Issues of the Implementation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 1950 in Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2021. Issue 1(9). P. 8–22. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-4.1-n000044>.

References

- [1] Law of the Ukrainian SSR No. 8073-X "Code of Ukraineon Administrative Offenses". (1984, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/80732-10>.
- [2] Report of the National Police of Ukraine on the results of work in 2022. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/zvit-natsionalnoi-politsii-ukrainy-pro-rezultaty-roboty-u-2022-rotsi>.
- [3] Report of the National Police of Ukraine on the results of work in 2021. Retrieved from: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf.

- [4] Khamkhodera, O.P. (2018, May 18). Insignificance of administrative offenses related to corruption. In G.O. Ulyanov (Ed.). *Legal and institutional mechanisms for ensuring the development of Ukraine in the conditions of European integration: materials of the International scientific and practical conference*. (Vols. 1-2). Vol. 2. Odesa (pp. 48-52). Odesa: Helvetica.
- [5] Reznik, S.O. (2011). *The insignificance of the offenses as a basis for exemption from administrative responsibility*. PhD Thesis. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.
- [6] Letter of the Ministry of Justice of Ukraine No. 6802-0-4-13/11. (2013, August). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v6802323-13#Text>.
- [7] Letter of the State Fiscal Service of Ukraine No. 33814/7/99-99-17-03-01-17. (2015, September). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3814872-15#Text>.
- [8] Zhiltsov, O.L. (2020). Legal regulation of law enforcement discretion in the sphere of administrative responsibility (according to the Code of Ukraine on Administrative Offenses). *Legal Bulletin*, 12, 92-97. <https://doi.org/https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.12.13>.
- [9] Hryshchuk, V.K., Makovetska, N.E., & Rybalko, V.O. (2022). Evaluation Concept of "Insignificance" as a Basis for Exemption from Administrative Responsibility for Driving under the Influence. *Legal Bulletin*, 5, 59-65. <https://doi.org/2708-339X-2022-5-59-65>.
- [10] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1306 "Traffic rules". (2001, January). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#n16>.
- [11] Law of Ukraine No. 580-VIII "On the National Police". (2015, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
- [12] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 833 "On the functioning of the system for fixing administrative offenses in the field of ensuring road safety in automatic mode". (2017, November). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-%D0%BF#Text>.
- [13] Constitution of Ukraine. (1996, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
- [14] Nevyadovsky, O.V. (2017, November). Peculiarities of exemption from administrative responsibility in the case of a minor offence. In *Training of law enforcement officers in Kharkiv (1917-2017): materials of the science and practice conf. to the 100th anniversary of the training of law enforcement officers in Kharkiv* (pp. 215-215). Kharkiv: KhNUVS.
- [15] Pastukh, I.D. (2022). Exemption from responsibility for minor administrative offenses. *Juris Europensis Scientia*, 4, 46-50. <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2022.10>.
- [16] Resolution of the Supreme Court of December 12, 2019 in case No. 678/568/17. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86305715>.
- [17] Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 1395 "On the approval of the Instructions for the preparation by the police of materials on administrative offenses in the field of ensuring road traffic safety, recorded not in automatic mode". (2015, November). Retrieved from https://ips.ligazakon.net/document/view/re27853?an=1&ed=2018_04_13.

- [18] Goda Strikaitė-Latušinskaja. (2023). The Rule of Law and Technology in the Public Sector. *Access to Justice in Eastern Europe*, 1(18), 28-41. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.1-a000104>.
- [19] Slinko, T., Letnianchyn, L., Bairachna, L., & Tkachenko, Ye. (2022). The Rule of Law in the Legal Positions of the Constitutional Court of Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*, 1(13), 165-177. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.1-n000099>.
- [20] Muraviov, V., & Mushak, N. (2021). Legal Issues of the Implementation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 1950 in Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*, 1(9), 8-22. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-4.1-n000044>.

Юрій Валентинович Георгієвський

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна
e-mail: yurval110@gmail.com
ORCID 0000-0001-8014-7827

Вікторія Олександрівна Спасенко

кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна
e-mail: v_spasenko@ukr.net
ORCID 0000-0002-3260-2001

Марина Іванівна Белікова

кандидатка юридичних наук, асистентка кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна
e-mail: cold1871@gmail.com
ORCID 0000-0003-3967-1250

Iurii V. Georgiievskiy

Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Administrative Law
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: yurval110@gmail.com
ORCID 0000-0001-8014-7827

Viktoriia O. Spasenko

PhD of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Administrative Law
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: v_spasenko@ukr.net
ORCID 0000-0002-3260-2001

Maryna I. Bielikova

PhD of Law, Lecturer of the Department of Administrative Law
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: cold1871@gmail.com
ORCID 0000-0003-3967-1250

Рекомендоване цитування: Георгієвський Ю. В., Спасенко В. О., Белікова М. І. Особливості застосування інституту звільнення від відповідальності до адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 160. С. 152–169. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.160.275719>.

Suggested Citation: Georgiievskiy, Iu.V., Spasenko,V.O, & Bielikova, M.I. (2023). Peculiarities of Application of the Institution of Exemption from Liability to Administrative Offenses in the Field of Road Safety, Recorded Automatically. *Problems of Legality*, 160, 152-169. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.160.275719>.

Статтю подано / Submitted: 11.03.2023

Доопрацьовано / Revised: 17.03.2023

Схвалено до друку / Accepted: 21.03.2023

Опубліковано / Published: 25.03.2023